

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การผลิตซ้ำอุดมการณ์เกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของหญิงและชาย
ชื่อผู้เขียน	นางสาวเพ็ญศรี จุลกาญจน์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชาการศึกษาจนอกระบบ
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ ลีสวรรณ์ ประธานกรรมการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ดุสิต ดวงสา กรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร. พศิน แต่งจวง กรรมการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของสถาบันชุมชน ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และวัด ตลอดทั้งกิจกรรมในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมทางสังคม ในการผลิตซ้ำระบบคิด ความเชื่อ ค่านิยม และการยอมรับบทบาทและสถานภาพของหญิงและชาย วิธีการศึกษาใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์ การสนทนา และการศึกษาเอกสาร ผลของการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่สร้างความแตกต่างระหว่างเพศหญิงและเพศชาย โดยผู้อาวุโสในครอบครัว ได้แก่ พ่อ แม่ และรวมถึงเครือญาติที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ได้ถ่ายทอดระบบคิด ความเชื่อ และค่านิยม ให้กับเด็กผ่านการประพฤติปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่าง การสั่งสอนโดยตรง การสื่อสารโดยสอดแทรกเนื้อหาอย่างกลมกลืนกับกิจกรรมในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมของครอบครัว

การถ่ายทอดเนื้อหาได้กระทำให้เหมาะสมกับวัย ในวัยเด็กจะกวาดขันให้เด็กหญิงทำงานบ้าน และให้ผู้ชายทำงานนอกบ้าน และปลูกฝังความละเอียดในเรื่องเพศให้แก่ผู้หญิง แต่ให้อิสระกับผู้ชายในเรื่องเพศ ผู้ถ่ายทอดสามารถติดต่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการถ่ายทอดให้เหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนไป ซึ่งส่วนมากจะเป็นการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาและวิธีการสอน การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว และเห็นการกระทำซ้ำ ๆ เป็นประจำทุกวันทำให้ผู้รับเกิดการยอมรับบทบาทของตนเอง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีผลทำให้การถ่ายทอดระบบคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและ

สถานภาพของหญิงและชายในครอบครัวเปลี่ยนไป คือมีความเข้มข้นในการถ่ายทอดงานบ้านให้ผู้หญิงลดลง และให้อิสระกับผู้หญิงมากกว่าแต่ก่อน บางครอบครัวเริ่มสอนให้เด็กชายทำงานบ้านเล็ก ๆ น้อย ๆ และครอบครัวเริ่มให้ความสำคัญทางการศึกษาเท่าเทียมกันทั้งสองเพศ

โรงเรียนถ่ายทอดระบบคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่เกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของ หญิงและชายผ่านตำราเรียน และกิจกรรมของโรงเรียน ตำราเรียนวิชาภาษาไทยในระดับชั้นประถมศึกษา ของกรมวิชาการ ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 (ปรับปรุง พ.ศ 2533) มีเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาท และสถานภาพเดิมของหญิงและชาย ครูไม่ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบทบาทและสถานภาพ ของหญิงและชาย กิจกรรมในวิชาพลศึกษา และกิจกรรมวิชาลูกเสือและยุวกาชาด มีเนื้อหาถ่ายทอด บทบาทดั้งเดิมของหญิงและชาย ส่วนการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนไม่มีอะไรชี้ชัดว่าเป็นการ ถ่ายทอดระบบคิดความเชื่อและค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับบทบาทและสถานภาพของหญิงและชาย การที่ เด็กอยู่ที่โรงเรียนเป็นระยะเวลาานาน การมีรูปแบบถ่ายทอด หลักสูตร และการประเมินผลที่แน่นอน และการนำเสนอเนื้อหาผ่านสิ่งต่าง ๆ ช่วยให้เด็กรับค่านิยมไปโดยไม่รู้ตัว

วัดมีระบบปฏิบัติการ การจัดสถานที่สภาพแวดล้อมในวัด การสั่งสอน และการประกอบ พิธีกรรมตามแนวศาสนาแบบชาวบ้าน ซึ่งเป็นศาสนาที่ผสมผสานระหว่างพุทธ พราหมณ์ และมี โดยมีเนื้อหาเน้นผู้หญิงเป็นผู้มีบุญน้อย และเป็นผู้มีทลทินไม่มีความสะอาดทางศาสนา เป็นศัตรูต่อ เพศพรหมจรรย์ วัดเป็นสถาบันที่ศักดิ์สิทธิ์ พระสงฆ์เป็นที่เคารพเลื่อมใส จึงเป็นพื้นฐานให้ผู้รับการ ถ่ายทอดจากวัดเกิดความศรัทธาและยอมรับการสั่งสอน

กิจกรรมในชีวิตประจำวันเป็นรูปแบบหลักในการถ่ายทอดระบบคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่ เกี่ยวข้องกับบทบาทและสถานภาพของหญิงและชาย เพราะเกิดขึ้นอย่างซ้ำซากทุกวัน ด้วยวิธีการและ สัญลักษณ์ที่เรียบง่าย ทำให้เกิดการยอมรับ ส่วนพิธีกรรมทางสังคมที่สอดแทรกเนื้อหาอุดมการณ์ เกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของหญิงและชาย เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวกับชีวิต เช่น พิธีกรรมในการเกิด การแต่งงาน การบวช การยกเรือน การตาย โดยถ่ายทอดผ่านการปฏิบัติ ถ้อยคำ และสัญลักษณ์ ส่วนพิธีกรรมที่มีเป้าหมายในการถ่ายทอดระบบคิดที่เกี่ยวกับบทบาทและสถานภาพของหญิงและชาย โดยตรงคือ พิธีกรรมการเลี้ยงผีปู่ย่า ซึ่งสะท้อนถึงการสั่งสอนและควบคุมพฤติกรรมทางเพศของผู้หญิง พิธีรดน้ำดำหัว ถ่ายทอดคุณค่าความกตัญญู พิธีกรรมเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีผลต่อจิตใจทำให้ผู้รับเกิด ความเลื่อมใสและยอมรับ

Thesis Title	Ideological Reproduction Relating to Roles and Status of Women and Men		
Author	Miss Pensri Julakan		
M.Ed.	Nonformal Education		
Examining Committee	Assoc. Prof. Dr. Chukiat	Leesuwan	Chairman
	Asst. Prof. Dr. Dusit	Duangsa	Member
	Assoc. Prof. Dr. Phasina	Tangchuang	Member

Abstract

This thesis was set out to examine the role(s) of such community institutions as family, school and temple as well as relevant daily life activities and social rituals in the reproduction process of thinking, belief and value systems including the recognition /acceptance of gender roles and status. The field study relied primarily on both participatory and nonparticipatory observation methods, interviews, casual exchanges of ideas and documentary reviews. Findings were as follows :

Family was the first institution pointing out gender differences. family elders such as parents and interacting relatives and cousins passed on to their offsprings thinking, belief and value systems via conscious and unconscious modeling, direct instruction and communication harmoniously integrating those contents into daily life activities and family rituals.

Such content transmission was effected appropriate to the young's age. During childhood girls were taught to tend more to housework and boys to outside work. As regards sex-related matters girls were taught the sense of shame and mindfulness while allowing boys more freedom and leeway. Transmitters were able to adjust transmission methods, techniques and contents to suit

changing social circumstances, most of which were content and methodological changes. Daily family members' interactions and witnessing repetitive role performances were instrumental to the taught accepting their own role(s). However, social changes were found to affect considerably traditional ways of transmitting thinking, belief and value systems regulating gender roles and status perceptions and observances within families. Girls were allowed more freedom and flexibility regarding household responsibilities. Some families even began to teach the boys some household tasks as well as accord both sexes equal educational opportunities.

School conveyed such systems and practices through text books and school activities. Thai language text books at the primary level, prescribed by the Department of Curriculum and Instruction Development curriculum of 1998, revised in 1990, contained contents portraying traditional gender roles and status. Teachers themselves were not cognizant of gender role and status differences nor were physical education and scouting activities. Overall school environment management had no clear indicators gauging the transmission of such systems and practices. Therefore, spending a long period of time in school itself was conducive to students automatically and unconsciously absorbing what was passed on to them.

Temples also played a key role in instilling knowledge about gender role and status differences. Given their traditional importance, unique operational system, physical environment, inculcating mission and ritualistic performances based on folk religious traditions, a combination of Buddhist, animistic and Brahmanistic beliefs, overall cosmology about the female sex was that females possessed little merit, were naturally sinful and enemies of virginity. Thus, they lent credence to their teachings about the place of girls/women in society and automatically foster their acceptance among devotees.

Daily life activities constituted yet another major form of transmission of ideas and beliefs regarding gender roles and status differences because they happened everyday with simple and simplistic methods and symbols. Within this context acceptance was natural. This acceptance was further reinforced by various

other social rituals which equally contained and conveyed similar ideas and beliefs. Rituals conducted around birthday, wedding, ordaining, house warming and funeral activities were some such powerful activities. Moreover, there also existed certain rituals directly aimed at transmitting gender role and status differences, accompanying thinking, belief and value systems and the like. Feasting ancestors ritual, for example, reflected the teachings intended to direct and control sexual behavior of the female sex. Rituals of this kind and many others worked to foster recognition and acceptance of whatever messages and contents they conveyed.